

УДК 331.5:355.003.8(477)

DOI: <https://doi.org/10.32782/СМІ/2023-8-9>**Шитікова Л.В.**

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту,
Національний університет «Запорізька політехніка»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1587-8209>

Кутідзе Л.С.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту,
Національний університет «Запорізька політехніка»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4538-0874>

Змикало О.С.

магістр,
Національний університет «Запорізька політехніка»

ПЕРСПЕКТИВНИЙ РОЗВИТОК НАПРЯМІВ СТАБІЛІЗАЦІЇ РИНКУ ПРАЦІ ПІД ЧАС ВІЙНИ НА ОСНОВІ АНАЛІЗУ ЗАЙНЯТОСТІ ПРАЦЕЗДАТНОГО НАСЕЛЕННЯ

Стаття присвячена актуальним питанням стабілізації ринку праці в Україні під час воєнних дій. Доведено, що повномасштабні активні бойові дії, які на даний час проводяться на території України, приводять до втрати доходів працездатного населення, оскільки діяльність підприємств вимушено припиняється або призупиняється на тимчасово окупованих територіях або територіях, де відбуваються активні військові дії, зовсім невелика кількість суб'єктів працюють у гібридному форматі; деякі мають змогу працювати в режимі оффлайн. Також війна негативно впливає на трудовий потенціал країни, порушує функціонування ринку робочої сили, провокує підвищення рівня невизначеності. Суттєвим наслідком ускладнення кількісної оцінки сучасного безробіття є дозвіл на відтермінування подання звітної інформації для внутрішньо переміщених осіб та роботодавців. З'ясовано, що причинами зростання рівня зареєстрованого безробіття є активна міграція українців за кордон, зменшення підконтрольних українській владі території, мобілізація. На основі звітів Державного центру зайнятості проведено аналіз сучасної ситуації на ринку праці. Досліджено показники чисельності зареєстрованих безробітних, працевлаштованого населення, динаміки конкуренції на 1 вакансію, кількості вакансій та безробітних за регіонами та видами економічної діяльності. Визначено сучасні тенденції, що спостерігаються на ринку праці, а саме дисбаланс між попитом і пропозицією робочої сили, низький рівень оплати праці, висока конкуренція. З'ясовано, що причинами, чому люди відмовляються від послуг державного центру зайнятості, є наявність громадських робіт, які мають мінімальну оплату та високу ймовірність направлення, в той же час при відмові від пропонованої роботи може бути зняття з обліку зареєстрованого безробітного. В статті на основі згрупованих даних визначені негативні тенденції впливу на ринок праці та запропоновано механізми регулювання в Україні негативних тенденцій на ринку праці задля його стабілізації, серед яких впровадження загальнодержавної політики, що ґрунтується на принципах стимулювання та підтримки малого і середнього бізнесу, правильно організована дистанційна робота з гнучким графіком, вдосконалення системи мотивації співробітників під час війни тощо. Запропоновані напрями роботи мають довгостроковий характер, тому механізми їх реалізації потрібно запроваджувати як на державному та регіональному рівнях, так і на рівні конкретних підприємств.

Ключові слова: ринок праці, фактори розвитку ринку праці, попит і пропозиція робочої сили, зайнятість населення, безробіття.

Shytikova Larisa, Kutidze Lyudmyla, Zmykalo Oleksandra
National University "Zaporizhia Polytechnic"

PROSPECTIVE DEVELOPMENT OF LABOUR MARKET STABILISATION DURING THE WAR BASED ON THE ANALYSIS OF EMPLOYMENT OF THE ABLE-BODIED POPULATION

The article is devoted to topical issues of stabilization of the labor market in Ukraine during hostilities. It has been proven that the full-scale active hostilities currently taking place on the territory of Ukraine lead to the loss of income of the working population, as the activities of enterprises are forcibly stopped or suspended in temporarily occupied territories or territories where active military operations are taking place, a very small number of subjects work in a hybrid format; some are able to work offline. Also, the war has a negative impact on the labor potential of the country, disrupts the functioning of the labor market, and provokes an increase in the level of uncertainty. A significant consequence of the complication of the quantitative assessment of modern unemployment is the permission to postpone the submission of reporting information for internally displaced persons and employers. It was found that the reasons for the increase in the level of registered unemployment are the active migration of Ukrainians abroad, the reduction of territories controlled by the Ukrainian authorities, and mobilization. Based on the reports of the State Employment Center, an analysis of the current situation on the labor market was carried out. The indicators of the number of registered unemployed, the employed population, the dynamics of competition for 1 vacancy, the number of vacancies and the unemployed by region and type of economic activity were studied. The modern trends observed

in the labor market, namely the imbalance between the demand and supply of labor force, low level of remuneration, high competition, are identified. It was found that the reasons why people refuse the services of the state employment center are the availability of public works, which have a minimum payment and a high probability of referral, at the same time, when refusing the offered job, the registered unemployed person may be removed from the register. The article, based on grouped data, identifies negative trends affecting the labor market and proposes mechanisms for regulating negative trends in the labor market in Ukraine in order to stabilize it, including the implementation of a national policy based on the principles of stimulation and support of small and medium-sized businesses, properly organized remote work with flexible schedule, improvement of the employee motivation system during the war; etc. The proposed areas of work are of a long-term nature, therefore mechanisms for their implementation should be implemented both at the state and regional levels, and at the level of specific enterprises.

Keywords: labor market, factors of labor market development, labor supply and demand, population employment, unemployment.

Постановка проблеми. Ринок праці є важливою складовою розвитку національної економіки та задоволення потреб населення. Людський капітал є одним з вирішальних факторів розвитку країни. Повномасштабні воєнні дії, що відбуваються на території України, призводять до руйнувань інфраструктури, втрати контролю чи припинення діяльності економічних суб'єктів на тимчасово окупованих територіях або територіях, де відбуваються активні бойові дії. Тому вирішення проблеми з розробки стратегії і заходів для стабілізації ринку праці в умовах війни повинна включати урядові програми, ініціативи з підтримки безробітних, розвиток нових галузей економіки тощо. Суттєвим наслідком сучасної ситуації в Україні є втрата доходів працездатного населення. Щоб гарантувати працівникам та їх родинам гідне існування та уникнути збільшення міграції громадян у пошуках роботи до інших країн, все більшої актуальності набуває визначення напрямів стабілізації ринку праці, розробка та впровадження державних заходів, які б дозволили зменшити масштаби безробіття, стабілізувати доходи населення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням ринку праці України, присвячено роботи таких вітчизняних науковців як Лібанова Е.М., Чернявська О.В., Колот А.М., Данюк В.М., Герасименко О.О. [1–3]. Сучасні проблеми ринку праці розглянуто в статтях Любомудрової Н.П., Гойчук В.І. [4], Мантур-Чубатої О.С., Ваганової Л.В. [5] та інших.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на велику кількість наукових досліджень, нові реалії вимагають пошуку нових підходів до регулювання ринку праці в умовах невизначеності, швидкого реагування та гнучкості у прийнятті рішень. З'являється необхідність визначення механізмів стабілізації ринку праці в країні.

Формування цілей статті (постановка завдання). Метою статті є оцінка стану сучасного ринку праці та виявлення факторів, що негативно впливають на формування попиту і пропозиції робочої сили в умовах війни, для подальшого визначення напрямів стабілізації та адаптації ринку праці до нових реалій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Війна в Україні внесла суттєві зміни у функціонування усіх напрямів життєдіяльності країни. Так, за даними Світового банку [6], незалежна та об'єктивна оцінка завданої шкоди та потреб на відновлення України становить 349 млрд. дол. Війна особливо негативно вплинула на трудовий потенціал країни, порушила функціонування ринку робочої сили, спровокувала підвищення рівня невизначеності.

Під ринком праці розуміють певну форму відносин, що відбивають зміст та баланс інтересів між суб'єктами ринку: роботодавцями, працівниками та

державою. Ринок праці – це динамічна форма відносин, яка розвивається та змінюється, в результаті змінюються вимоги і коло проблем, пов'язаних з інтересами найманої робочої сили, наймачів, підприємців та профспілок. У комплексній діагностиці ринку праці найбільш поширенішими показниками є рівень безробіття, навантаження на одне вільне робоче місце, частка зайнятого населення у загальній його чисельності, частка безробітних, які перебувають на обліку більше одного року [7].

Серед показників, що характеризують стан сфери зайнятості в державі розрізняють економічні та соціальні [8]. Неврахування параметрів соціально-економічного розвитку може дезорієнтувати роботу органів влади, зумовити розвиток негативних тенденцій в економіці та соціальну напругу в суспільстві.

Важливою частиною системи державного регулювання ринку праці є публічне управління зайнятістю населення, що вимагає узгодженої участі органів влади на всіх рівнях й цілеспрямованої роботи. На сьогодні в процесі децентралізації України формується нова система органів місцевого самоврядування, яка в більшою мірою повинна зосереджуватися на реальному та стабільному зростанні рівня життя населення, збільшуючи його соціальну активність, а також найбільш повну реалізацію творчого потенціалу самоорганізації та самоврядування всіх членів місцевої громади [9]. Послуги громадянам та роботодавцям надаються Державною службою зайнятості безкоштовно. Відповідно до статті 7 Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» [10] видами соціальних послуг є: професійна підготовка або перепідготовка; підвищення кваліфікації; профорієнтація; індивідуальне планування працевлаштування; пошук підходящої роботи та сприяння у працевлаштуванні, у тому числі шляхом організації громадських робіт та інших робіт тимчасового характеру; інші послуги, пов'язані із працевлаштуванням; передбачені законодавством, послуги для роботодавців.

У перші ж декілька тижнів війни роботу більшості підприємств та організацій було призупинено, а ринок праці майже торкнувся «дна».

За даними Державної служби зайнятості [11], на кінець листопада 2022 р. зареєстровано найменшу кількість безробітних ніж у інші досліджувані роки. Протягом 2022 р. кількість зареєстрованих становила приблизно 867 тис. осіб, що на 27,2% менше, ніж у відповідний період 2021 р.

Міграція українців за кордон, зменшення підконтрольних українській владі територій, мобілізація стримали зростання рівня зареєстрованого безробіття, а внутрішньо переміщені особи та роботодавці, яким дозволяється відтермінувати подання звітної інформації, ускладнюють

оцінку кількісного показника. На розбіжність інформації впливає часткове та приховане безробіття.

За даними оприлюдненого звіту Державної служби зайнятості [10] у 2018–2022 рр., найбільшу чисельність працевлаштованих безробітних осіб показник склав у 2021 р. Протягом січня-листопада 2022 р. послугами працевлаштування скористалися орієнтовно 248 тис. зареєстрованих безробітних, що на 38,6% менше, ніж за аналогічний період минулого року.

У січні-серпні 2023 року послугами Державної служби зайнятості скористалися 394,6 тис. зареєстрованих безробітних [12].

Однією з причин, чому люди не користуються послугами державного центру зайнятості, являються громадські роботи, які мають мінімальну оплату та високу ймовірність направлення, а відмова від пропонуваної роботи може призвести до зняття з обліку зареєстрованого безробітного.

Більшість компаній вимушено призупинили діяльність або працюють у гібридному форматі, лише деякі мають змогу працювати в режимі оффлайн. Проблеми вимушеної міграції, значне внутрішнє переміщення осіб, потоки біженців послабили потенціал ринку праці та призводять до дисбалансу між попитом та

Таблиця 1

Негативні тенденції ринку праці та механізми їх регулювання

Негативні тенденції	Механізми регулювання
Проблеми тінізації, приховане безробіття	– збільшення зайнятості для груп осіб, що найбільше постраждали від війни;
	– соціальне партнерство і прозорість взаємин держави і бізнесу;
	– забезпечення ефективної діяльності центрів зайнятості з громадянами, яких мають звільнити або відправити у неоплачувану відпустку, з метою їх працевлаштування;
Неефективна діяльність державної служби зайнятості	– удосконалення державною службою зайнятості існуючих технологій роботи з надання послуг безробітному населенню;
	– впровадження дієвого інформаційного забезпечення державної служби зайнятості, забезпечення відкритого доступу до наявної інформації для клієнтів центрів зайнятості;
Дисбаланс між попитом та пропозицією робочої сили	– перерозподіл робочої сили між секторами економіки;
	– переорієнтація діяльності підприємств;
	– організація процесу планування та прогнозування потреби ринку праці у фахівцях та робітничих кадрах;
	– забезпечення тісної співпраці між усіма соціальними партнерами (державні органи влади, роботодавці, працівники), що призведе до формування у працівників компетенцій та навичок, відповідно до вимог ринку праці;
Низький рівень реальної заробітної плати	– концепція гідної оплати праці в умовах воєнного стану;
	– вдосконалення системи мотивації співробітників під час війни;
	– розробка сітки винагород на основі результатів роботи кожного працівника;
Висока конкуренція в певних галузях на ринку праці	– стимулювання роботодавців у створенні нових робочих місць у перспективних галузях економіки;
	– професійне навчання з метою забезпечення професійно-кваліфікаційного рівня шукачів роботи вимогам роботодавців;
	– створення системи оцінювання якості працівників, ґрунтованої на визначенні їх компетенцій та здатності швидко реагувати на постійні зміни вимог до кваліфікації та професійної підготовки працівників відповідно до професійних стандартів;
	– навчання працівників старшого віку новим вмінням та навичках відповідно до зміни характеру праці;
Часткове або повне призупинення діяльності деяких підприємств	– впровадження загальнодержавної політики, яка ґрунтується на принципах стимулювання та підтримки малого і середнього бізнесу;
	– зменшення податкового та кредитного тиску;
Трудова та освітня міграція населення	– створення нової культури віддаленої роботи та залучення фрілансерів;
	– сприяння вільному переміщенню економічно активного населення між галузями і територіями;
	– налагодження співпраці роботодавців та закладів освіти, задля стимулювання працевлаштування молоді;
Втрата та пошкодження виробничих активів	– державна підтримка відтворення та відбудови інфраструктури, що зазнала руйнувань;
Соціальна ізоляваність співробітників, які фізично постраждали під час війни	– надання компенсації роботодавцям за працевлаштування деяких категорій людей, що можуть мати труднощі під час пошуку роботи;
	– працевлаштування людей з обмеженими фізичними можливостями, безробітних;
Порушення трудового законодавства, порушення трудових прав, погіршення умов праці.	– підвищення соціального захисту неконкурентоспроможних та соціально вразливих категорій населення;
	– покращення якості існуючих робочих місць;
	– державний моніторинг умов праці підприємств на основі відгуків/скарг робочої сили;
Праця в регіонах, де ведуться бойові дії	– організація дистанційної роботи з гнучким графіком і можливістю працювати з безпечного місця;
	– державна фінансова допомога внутрішньої міграції бізнесу та підприємств у менш небезпечні регіони.

пропозицією робочої сили, що в свою чергу, веде до масштабних втрат у сфері зайнятості.

Станом на 1 вересня 2023 року послуги Державної служби зайнятості отримували 108,7 тис. зареєстрованих безробітних, а загальна кількість вакансій, зареєстрованих в Державній службі зайнятості, становила 71,3 тис. одиниць.

За видами економічної діяльності, більшість вакансій налічується на підприємствах переробної промисловості (18%), у сфері освіти (17%), в оптовій та роздрібній торгівлі (14%), на транспорті та пошті (9%), у державному управлінні та обороні (8%), у сфері охорони здоров'я та наданні соціальної допомоги (7%) [12].

Можна припустити, що дані з приводу вакансій не є повними. Підприємства пропонують безліч вакансій без можливості документального оформлення, тим самим посилюють проблеми тінізації працевлаштування. Подальша відсутність рівноваги попиту та пропозиції на ринку праці, зокрема в довгостроковій перспективі може призвести до гострого дефіциту працівників у певних галузях, поглиблення наявних диспропорцій на ринку праці, збільшуватиме навантаження на державний бюджет і сферу соціального захисту.

Одним із негативних наслідків кризи, що спричинена війною, є втрата доходів працездатного населення. Результати досліджень [13] засвідчують падіння доходів у період війни у 64% українців. Зокрема у 18% опитаних незначно зменшився дохід, у 32% – значно зменшився, 14% втратили практично всі доходи, лише 20,5% працюючих громадян не відчували зменшення заробітної плати в період війни. Скрутне фінансове становище спонукає українців до пошуку додаткових заробітків: 6,4% опитаних, окрім основної роботи, уже мають додатковий підробіток, 35% – абсолютно впевнені, що протягом найближчих трьох місяців шукати-

муть підробіток, 28,7% – найімовірніше, шукатимуть додатковий заробіток. Безробітного населення стає все більше, ніж наявних робочих місць в регіонах, що призводить до зменшення заробітної плати та скорочення персоналу на підприємствах.

З початком війни на ринок праці України впливають багато факторів, які формують негативні тенденції на цьому ринку. На основі згрупованих даних джерел [14–16] в табл. 1 визначені негативні тенденції впливу на ринок праці та запропоновано механізми їх регулювання в Україні.

Наведені вище напрями роботи мають довгостроковий характер, механізми їх реалізації потрібно запроваджувати як на державному та регіональному рівнях, так і на рівні конкретних підприємств. Вони сприятимуть не лише розвитку ринку праці, але і позитивно вплинуть на розвиток економіки держави.

Висновки. Оцінка показників сфери зайнятості в державі вказує на негативні тенденції розвитку ринку праці, які спричинені військовими діями.

В сучасній ситуації досить гостро стоїть проблема дефіциту працівників необхідної кваліфікації та професіоналізму у певних галузях, слідством чого є поглиблення наявних диспропорцій та відсутність рівноваги попиту і пропозиції на ринку праці, що збільшить навантаження на державний бюджет і сферу соціального захисту.

Необхідність стабілізації ринку праці потребує визначення напрямків і розробки механізмів його регулювання як на макrorівні, так і на рівні підприємств. На основі аналізу негативних тенденцій ринку праці запропоновані напрями роботи з регулювання мають довгостроковий характер та сприятимуть не лише розвитку ринку праці, але і позитивно вплинуть на розвиток економіки держави в цілому.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Людський розвиток в Україні. Інноваційні види зайнятості та перспективи їх розвитку : кол. монографія / за ред. Е.М. Лібанової. Київ : Ін-т демографії та соціал. дослідж. ім. М.В. Птухи НАН України, 2016. 328 с.
2. Чернявська О.В. Ринок праці : навч. посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2013. 522 с.
3. Колот А.М., Данюк В.М., Герасименко О.О. та ін. Гідна праця: імперативи, українські реалії, механізми забезпечення : монографія / за наук. ред. А.М. Колота. Київ : КНЕУ, 2017. 504 с.
4. Любомудрова Н., Гойчук В. Зміни на ринку праці в умовах воєнного стану та перспективи післявоєнного відновлення. *Економіка та суспільство*. 2022. № 40. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-40-31>
5. Мантур-Чубата О.С., Ваганова Л.В. Ринок праці України в умовах воєнного стану. *Економіка і регіон*. 2022. № 85. С. 81–87.
6. Потреби України на відновлення та відбудову оцінюються у 349 мільярдів доларів США. URL: <https://www.worldbank.org/uk/news/press-release/2022/09/09/ukraine-recovery-and-reconstruction-needs-estimated-349-billion> (дата звернення: 28.08.2023).
7. Кутідзе Л.С., Єськов К.О. Оцінка тенденцій та визначення факторів розвитку регіонального ринку праці. *Молодий вчений*. 2018. № 6(2). С. 416–421.
8. Штундер І.О. Критерії та показники ефективної зайнятості в умовах інноваційного розвитку економіки. *Економіка і право*. 2013. № 22. С. 60–65.
9. Пуліна Т.В., Ткачук О.Ю., Вафіна А.О. Розвиток кадрового потенціалу органу публічної служби. *Економіка та держава*. 2018. № 12. С. 44–49.
10. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття : Закон України від 19.11.2022 р. № 1533-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1533-14#Text> (дата звернення: 28.08.2023).
11. Дані щодо кількості зареєстрованих безробітних та надання їм послуг, а також кількості зареєстрованих вакансій з 2018 по 2022 рр. URL: <https://www.dcz.gov.ua/publikaciya/1-dani-shchodo-kilkosti-zareyestrovanyh-bezrobitnyh-ta-nadannya-yim-poslug-takozh> (дата звернення: 28.08.2023).
12. Державний центр зайнятості. URL: <https://www.dcz.gov.ua/analytics/67> (дата звернення: 27.09.2023).
13. Ринок праці в умовах війни: тенденції та перспективи. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/rynok-pratsi-v-umovakh-viynu-tendentsiyi-ta-perspektivu> (дата звернення: 28.08.2023).
14. Романов А. Асиметрії ринку праці та механізми їх регулювання в умовах досягнення цілей сталого розвитку. *Економічний аналіз*. 2019. Том 29. № 4. С. 64–65.
15. Кабаченко Г.С. Регулювання ринку праці в умовах трансформації структури зайнятості : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.07. Вінниця, 2017. С. 150–155.

16. Yelisyyeva O. et al. Improvement of the Salary Organization on the Basis of the Personnel Professional-Qualification Level Evaluation Method. 2021.

REFERENCES

1. Libanovoi E. M. (eds.) (2016) *Liudskiyi rozvytok v Ukraini. Innovatsiini vydy zainiatosti ta perspektyvy yikh rozvytku: kol. monohrafiia*. Kyiv: In-t demografii ta sotsial. doslidzh. im. M. V. Ptukhy NAN Ukrainy, 328 p.
2. Cherniavska O. V. (2013) *Rynok pratsi : navch. posibnyk*. Kyiv: Tsentр uchbovoi literatury, 522 p.
3. Kolot A. M., Daniuk V. M., Herasymenko O. O. (et al.) (2017) *Hidna pratsia: imperatyvy, ukraïnski realii, mekhanizmy zabezpechennia: monohrafiia / za nauk. red. A.M. Kolota*. Kyiv: KNEU, 504 p.
4. Liubomudrova N., Hoichuk V. (2022) *Zminy na rynku pratsi v umovakh voïennoho stanu ta perspektyvy pisliavoïennoho vidnovlennia. Ekonomika ta suspilstvo*, no. 40. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-40-31>
5. Mantur-Chubata O. S., Vahanova L. V. (2022) *Rynok pratsi ukraïny v umovakh voïennoho stanu. Ekonomika i rehion*, no. 85, pp. 81–87.
6. *Potreby Ukrainy na vidnovlennia ta vidbudovu otsiniuiutsia u 349 miliardiv dolariv SShA*. Available at: <https://www.worldbank.org/uk/news/press-release/2022/09/09/ukraine-recovery-and-reconstruction-needs-estimated-349-billion> (accessed August 28, 2023).
7. Kutidze L. S., Yeskov K.O. (2018) *Otsinka tendentsii ta vyznachennia faktoriv rozvytku rehionalnogo rynku pratsi. Molodyi vchenyi*, no. 6(2), pp. 416–421.
8. Shtunder I. O. (2013) *Kryterii ta pokaznyky efektyvnoi zainiatosti v umovakh innovatsiinoho rozvytku ekonomiky. Ekonomika i pravo*, no. 22, pp. 60–65.
9. Pulina T. V., Tkachuk O. Yu., Vafina A. O. (2018) *Rozvytok kadrovoho potentsialu orhanu publichnoi sluzhby [Development of personnel potential of the public service body]. Ekonomika ta derzhava*, no. 12, pp. 44–49.
10. *Pro zahalnooboviazkove derzhavne sotsialne strakhuvannia na vypadok bezrobittia: Zakon Ukrainy vid 19.11.2022 No. 1533-III*. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1533-14#Text>
11. *Dani shchodo kilkosti zareiestrovanykh bezrobitnykh ta nadannia yim posluh, a takozh kilkosti zareiestrovanykh vakansii z 2018 po 2022 rr*. Available at: <https://www.dcz.gov.ua/publiakaciya/1-dani-shchodo-kilkosti-zareiestrovanykh-bezrobitnykh-ta-nadannya-yim-poslug-takozh> (accessed August 28, 2023).
12. *Derzhavnyi tsentr zainiatosti*. Available at: <https://www.dcz.gov.ua/analitits/67> (accessed September 27, 2023).
13. *Natsionalnyi Instytut Stratehichnykh Doslidzhen. Rynok pratsi v umovakh viiny: tendentsii ta perspektyvy*. Available at: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/rynok-pratsi-v-umovakh-viiny-tendentsiyi-ta-perspektyvy> (accessed August 28, 2023).
14. Romanov A. (2019) *Asymetrii rynku pratsi ta mekhanizmy yikh rehuliuвання v umovakh dosiahnennia tsilei staloho rozvytku. Ekonomichnyi analiz*, vol. 29, no. 4, pp. 64–65.
15. Kabachenko H. S. (2017) *Rehuliuвання rynku pratsi v umovakh transformatsii struktury zainiatosti: dys. ... kand. ekon. nauk: 08.00.07. Vinnytsia*, pp. 150–155.
16. Yelisyyeva O., Shmygol N., Kutova N., Stolietova I. & Polcyn J. (2021) *Improvement of the Salary Organization on the Basis of the Personnel Professional-Qualification Level Evaluation Method*.